

Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana

PALMA.—ENERO DE 1903

SUMARIO

I. Techos artísticos en la isla de Mallorca, Apéndice, por *D. Bartolomé Ferrá*.

II. Notes lulianes; a.—Jaume II d' Aragó confirma al monestir de frares menors de Miramar la donació de V. mil sous anuals otorgada per son germa Alfons III.—b.—Prohibixen los Jurats de Valencia al Dr. Dimas lleigir en aquesta ciutat la doctrina de Ramon Lull.—c.—Una carta del Dr. Herrera de Arce.—d.—Altre carta fent comanda de la *Astrologia* de R. Lull, per *D. E. Aguiló*.

III. Sobre la Casa y Santuari de Nostra Senyora de Lluch—Informació rebuda de orde del Rey per Thomas Pegri, notari, en lo any 1485, per *D. E. Aguiló*.

IV. Projecte de fundació d' un monestir de frares menors y hospici en el Puig de Randa, Testament de Johan de Tagamanent 1468, per *D. E. Aguiló*.

Lámina CXXXI. Techos decorados.—Vigas.

TECHOS ARTÍSTICOS

EN LA ISLA DE MALLORCA

APÉNDICE

AL comenzar estos *Apuntes de mi Cartera* (*) decíamos que el único techo árabe conservado en nuestra isla era el de Alfabia, suponiéndole anterior al siglo XIII. Pero, el examen detenido de otros artesonados, y en particular de los correspondientes al zaguán y entresuelo de la casa que perteneció al Marqués de la Cueva, en Palma (a), nos indujo á modificar aquella opinión, basada principalmente en la

(*) Véanse los núms. 188, 189, 220, 226, 229 y 257 de este BOLETÍN.

(a) Dimos muestra de ellos en el núm. 7 de la lám. CXXVI, publicada con el núm. 257 de este BOLETÍN, tomo IX. En 1797 dicho caballero era uno de los regidores encargados del gobierno del Sto. Hospital de Palma.

circunstancia de estar con caracteres árabes la leyenda de su friso. Los poligonales y apechinados casetones centrales, á modo de cestas de estalactitas, cuyo dorado asoma al través de las mugrientas veladuras recibidas pasando los siglos ó del encalado que salta, y á más de aquella característica de la decoración árabe, el perfil de algunos cabos de viga ó mensulones, exactamente igual á los de Alfabia, denuncian *la manera propia* en el diseño y en la ejecución, de unos mismos artífices.

Pero, ¿serían estos ejemplares copias ó imitaciones de anteriores techumbres auténticamente árabes? Averiguado está que la inventiva en toda clase de construcciones arquitectónicas civiles y su decoración, dentro los pueblos islamitas, se debió más al ingenio de los obreros españoles esclavos, á quienes sus indolentes amos obligaban á ejercer las nobles profesiones, que al rutinario fanatismo y tradicional ignorancia de los hijos de Mahoma. De modo que la crítica moderna al historiar el período de la dominación ejercida en España por aquella raza, tiene que poner en tela de juicio á quien se debe la paternidad artística de sus monumentos, si á los invasores africanos ó á los indígenas peninsulares, cuya genial inventiva habían ejercitado ya en sus iglesias de estilo latino-bizantino (b).

(b) Aboga en favor de los últimos el muy original y fecundo innovador en Arquitectura D. Antonio Gau-

Por consiguiente los techos policromados de que hemos dado cuenta, y sus congéneres que se construyeron durante los siglos XIV y XV, bien pueden reputarse obra del arte industrial mallorquín cultivado por alarifes moros ó cristianos, sucesivamente discípulos de los constructores y decoradores más distinguidos de los siglos XII y XIII.

Como muestras de aquellas obras, algunas ya mencionadas en estos *Apuntes*, citemos el precioso techo de la casa que perteneció á D. Martín Felú, sita en la calle que le debe el nombre, en cuyas salas del piso principal estuvo alojado hasta ha pocos años el Archivo Notarial de protocolos; los de la casa que fué del cronista D. Buenaventura Serra, en la calle de la Alfarería; los de la que perteneció al Sr. Marqués de La Bastida, en la de Pont y Vich; el de la Escuela-Capilla adjunta al campanario, en nuestra Catedral, y el que, en esta misma, aun existe sobre la entrada posterior de su gran ábside (*c*).

Oportuno será hacer constar aquí el reciente derribo de la antigua casa *Dezclapés*, en la calle de la Palma, vulgarmente llamada *dels Bonaparts* (*d*).....

La lámina núm. CXXXI, que acompaña este *Apéndice*, ofrece muestras de las policromías con que decoraban las caras de los maderos, y están tomadas, á saber: las señaladas con los núms. 1, 2

di, cuyo criterio fundado en la Filosofía del Arte, respetuosamente admitimos.

(*c*) Si se lleva á cabo la gran modificación proyectada en la *Capilla real*, destinando su absidiola alta para exposición del Santísimo, en días solemnes, desaparecerá este techo, (cuyo diseño no hemos podido terminar) para construir allí una escalera cómodamente apropiada.

(*d*) Nos ocupamos de la restauración emprendida en este edificio, en el núm. 257, pág. 118, nota *e*. Su descripción, con una lámina de detalles, habíase publicado en los números 79 y 80 de este BOLETÍN.

Los esfuerzos que hicimos para salvar su fachada principal, con su voladizo y techos en primera crujía, constan en el expediente incoado ante el Ayuntamiento, y en los documentos que reservamos para el Archivo de nuestra aletargada Comisión provincial de Monumentos Históricos y Artísticos.

y 3 de los techos de *Can Salas*, casa que fué del Sr. Marqués de la Romana, hoy Hospicio para ancianos asistidos por las Hermanitas. El n.º 4 de la antigua techumbre á dos vertientes, del Santuario de Sta. Magdalena en el *Puig d' Inca*, cuyo estado ruinoso hizo necesaria su reconstrucción (*e*).

En el Museo Arqueológico Luliano recojimos un fragmento de enlistonado formando combinaciones geométricas, procedente del techo que estuvo sobre el coro en el convento de Santa Clara; y otro (caseton central) que perteneció al de una casa de la plazuela de San Jerónimo, angular con la calle de Caldés.

De tales construcciones escasos ejemplares quedan en esta ciudad; tal vez los más antiguos sean los entablerados aun existentes en la techumbre de la iglesia ojival que fué del convento de Santa Margarita, hoy utilizada como almacén por el ramo de Ingenieros militares.

Dispensen los lectores si recordamos el diseñado por nosotros mismos, imitando alguno de los descritos, y construído en la pieza con que ensanchamos el *Camerino* de la Virgen de Lluch, en su santuario; y el que estudiamos por encargo de nuestro Excmo. Sr. Diocesano, para el salón del trono en su palacio episcopal. Ya de antes habíamos imaginado un techo, de *estilo mallorquín antiguo*, para el nuevo salón de sesiones de la reformada Casa Consistorial de Palma (*f*).

Digamos, por fin, que, al explicar la lám. CXXII, núm. 126, prometimos ocuparnos de otra techumbre que resta en la casa perteneciente á la sociedad *Caja de Ahorros*, sita en la plaza de San Francisco. Consiste en un envigado

(*e*) Al restaurar este santuario, (año 1885) intervino á mis instancias dicha Comisión de Monumentos; pero las obras no se ejecutaron con arreglo á mi dictamen, que era el aprobado por la misma.

En los arcos ojivales que forman el cuerpo de aquel edificio, leímos las fechas: 1530 y 1574.

(*f*) Véase la descripción de nuestro proyecto, publicada en el núm. 152, de este BOLETÍN, pág. 300.

de maderos formando cuadrícula, cuyos espacios intermedios ocupan unos cascarones de yeso moldeados, de forma semiesférica estriada; sus colores y toques dorados debían producir bonito efecto. Este ejemplar va á desaparecer, como desapareció su congénere de la casa de la calle de Santa Cilia, hoy fonda Gasparó, cuyas piezas fueron recojidas por D. Juan Burgués Zaforteza, con intención de aplicarlas cuando se le presentara ocasión (*g*).

Reseñaremos ahora brevemente los techos cuya construcción data desde el siglo XVIII hasta nuestros días, y daremos por terminada nuestra prolongada tarea.

Juzgamos pertenecientes al siglo XVIII los que afectando las formas introducidas por el avasallador churriguerismo y por el decadente renacimiento, forjados en yeso con moldes y terrajas, vinieron á sustituir los planos encasetonados de madera de pino rojo. Casi siempre una gran escocia (vulgo *ansa-copada*), arrancaba, sobre un friso, del plano vertical de las paredes, en salones de planta rectangular ú ochavada, y luego dejaban en campo horizontal el plafón ó plafones, cuyos centros recibían las pinturas de floreras y de figuras mitológicas. Las molduras y hojarascas, de gran resalte, á veces con niños gordiflones, llenaban los ángulos, al par de los recuadros ó cartelas en las paredes ya desnudas de los lienzos, *drap-rasos*, para ceder el puesto á los damascos azules ó amarillos, sobre los que campeaban las doradas consolas y cornucopias, en juego con los candeleros y arañas de vistosas perillas de cristal.

Ejemplares de esta clase de techos quedan aún en muchas estancias señoriales de los Sureda, Palou de Comasema,

(*g*) Tuvimos intención de aplicar este género, en los techos de la Sucursal del Banco de España; pero, el freno del presupuesto permitió solamente la aplicación de los modestísimos que se ven sobre el despacho de la *Caja*.

Dameto, etc. construídas ó reformadas siguiendo la moda de dicho Renacimiento. Por regla general se dejaban blancos con algunos baquetones dorados ó fondos estucados imitando mármoles, á la manera que aún puede verse en la capilla de la Purísima de nuestra Catedral, en las bóvedas de la iglesia de Montesión, etc. Mas, también se decoraron, especialmente en las capillas particulares y en los dormitorios de preferencia, con telas yustapuestas, representando emblemas y asuntos de género religioso (*h*).

Aunque incidentalmente, citemos los techos envigados con *revoltóns* de sección cuadrada, sentados de manera que dos de sus caras adjuntas recibían, formando salmeres, las bovedillas, mientras el ángulo diedro opuesto se mostraba más ó menos decorado con pinturas. Poco debió estenderse en Mallorca este género de techo-piso, cuando tan raros son los que conocemos (*i*).

Llegado el siglo XIX, el estilo llamado del Imperio y el Italiano, con reminiscencias pompeyanas, aparecieron en Palma, importados por artistas que las guerras napoleónicas expatriaban. Del primero, de rica y delicada ostentación, formando juego con lujoso mobiliario, pueden verse algunos techos en las casas de los Bellpuig y de los Verí (*j*). Del segundo estilo, aplicado al temple sobre paramentos planos, con sus perspectivas de grandes pórticos y cornisamentos, cúpulas, jardines, etc. hay que ver los pocos restantes en la casa que fué de los

(*h*) Buena muestra es el grupo de las Virtudes Teologales, personificadas en tres matronas, lienzo atribuido á Guillermo Mesquida, que estaba en un cielo-raso de una casa en la calle del *Pas d' en Quint*, y fué adquirido en 1500 ptas. por nuestra Corporación Municipal, con destino á su pinacoteca.

(*i*) En la casa del predio Sarriá existe uno, y en la demolida núm. 9 de la calle de la Palma vimos otro. Como sistema de construcción, obedeció á la escuadria con que el comercio facilitaba los maderos.

(*j*) Un elegante dormitorio, con portada greco-egipcia, de planta elíptica, se desmontó y vendió, hace pocos años, en la casa Armengol de la calle de San Jaime.

condes de Sta. María de Formiguera, debidos al pincel de Andrea Parietti (1), quien introdujo esta decoración en techos y paredes de muchísimas habitaciones distinguidas, más tarde eclipsada por el papel floreado, vulgar telón de tan apreciables escenografías, género más extendido en Mallorca, por lo mismo que era menos costoso.

A últimos del pasado siglo XIX, la veleidosa moda borró casi todos aquellos techos para pegarles las labores moldeadas de los *guixaires* catalanes, con perfiles de terraja y florones de toda clase á escoger en sus abundantes mostruarios, que luego el pincel y el dorado vinieron á vestir de gala.

Y, si alguna vez se ha intentado la construcción de un techo artístico á la moderna, hay que citar el del Salón del Círculo Mallorquín, composición de Anckermann, cuyas formas muy en armonía con sus decoraciones murales, recuerdan esa teatral arquitectura propia de los edificios del continente que en nuestros días se han levantado en obsequio de Terpsícore.

Otro techo cabe mencionar aquí y es el de relumbrón que cobija la sala de sesiones de la Casa Consistorial de Palma. Nos limitaremos á reproducir la detallada descripción inserta en Febrero de 1895 en algunos periódicos de Palma. Así decían: «Consiste en un emparrillado de madera de pino rojo, conocido en la localidad con el nombre de *sepi*. Este emparrillado de tabloncillos de 0'20 centímetros por 0'35 milímetros de espesor, está suspendido por los maderos de suelo que se apoyan sobre los tirantes de la armadura, construída de antemano del sistema adecuado á este propósito. En los empalmes ó cruces del emparrillado, van

(1) Dicho artista vino á Mallorca desde Tarragona, desertor del ejército de Napoleón I, cuando la invasión de los franceses en Cataluña. Casó en Palma, donde su hijo D. José tuvo, hace 25 años, ocasión de restaurar los techos y paredes citados, con motivo de estar nosotros encargados de preparar alojamiento á S. A. D. Luis Salvador Archiduque de Austria.

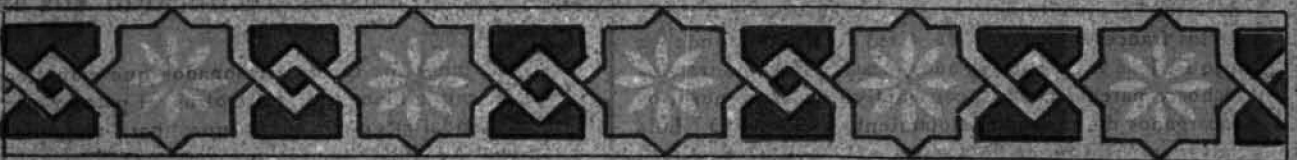
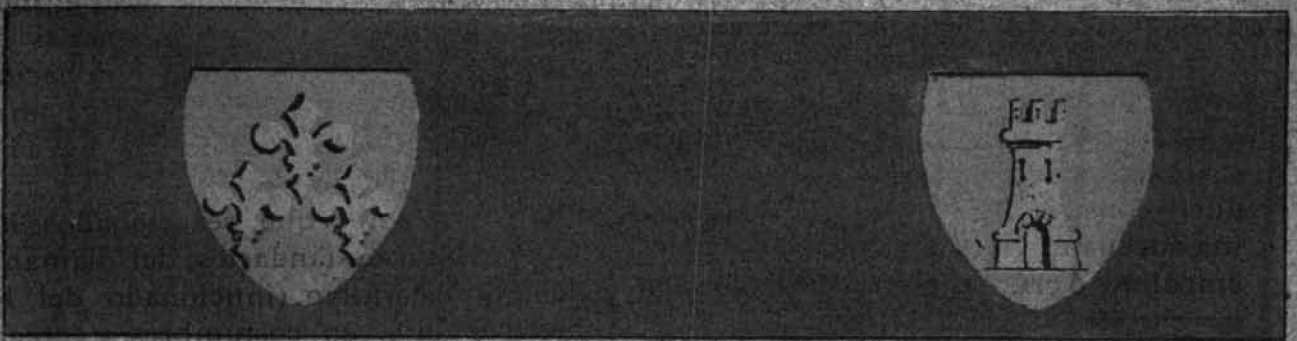
grandes clavos decorativos construídos de plancha de aluminio, excelente metal de color de plata, inoxidable y que reúne además las condiciones de tener poca densidad y poderse adquirir á bajo precio. Cada artesón se compone de dos marcos concéntricos, de madera dorada, unidos entre sí por medio de una escocia de plancha de zinc y en el fondo un rosetón de relieve, que puede ser de barro cocido barnizado ó de fundición de estaño ú otro metal de poco valor, pintado y dorado. Por encima de los maderos de suelo va una cubierta de tablas que preserva el artesonado y forma un piso convenientemente dispuesto para poder reconocer la armadura de un extremo á otro. De modo que, en el artesonado entran como elementos de construcción y decoración, la madera, zinc, aluminio y el barro cocido, recubiertos de oro y colores diversos.»

Por último, va entrando en turno el *modernismo*, manifestación destrabada del arte ecléctico, cuyo mérito no acertamos á valorar; pero si creemos que su efectismo durará menos que el color material de sus frívolas y casquivanas pinturas.

En Barcelona, algunos Arquitectos de numen genial, preciso es confesarlo, al prescindir de la estructura de los tradicionales techos de madera y yeso, han sacado partido de la aplicación del hierro, combinándolo con las chapas de mármoles veteados, y esta innovación en los edificios monumentales rivaliza con la graciosa fortitud de las bóvedas de cantería. (II).

Es de esperar que, reaccionados los espíritus portaestandartes del flamante género decorativo (inlicionado del libertinaje que en costumbres y creencias todo lo falsea), rectificarán sus ex-

(II) Véanse los techos artesonados que embellecen y caracterizan noblemente, entre otros, el palacio que la Ciudad Condal erige en su Parque, para alojamiento de la Familia Real española.

TECHOS DECORADOS - VIGAS.

travíos y abominarán del modernismo pseudo estético, para cultivar un nuevo arte racional que merezca la admiración y el respeto de nuestros descendientes.

B. FERRÁ.

NOTES LULIANES

a.—*Jacme II d' Aragó confirma al monestir de freres menors de Miramar la donació de V. mil sous anuals otorgada per son germa Alfons III.* (1)

Jacobus gracia etc. fidelibus suis P.º de Libiano, bajulo majori regni Majoricarum, Minoricarum et Eviçe, et alii seu aliis qui pro tempore fuerint in dicto bajulie officio, salutem etc. Pridem per aliam cartam nostram sigillo nostro pendenti sigillatam vobis scripsisse recolimus sub hac forma: Jacobus, Dei gratia etc. fidelibus suis P.º de Libiano, bajulo majori regni Majoricarum Minoricarum et Eviçe, et alii seu aliis qui pro tempore fuerint in dicto bajulie officio, salutem et gratiam. Cum excellentissimus dominus Alfonsus recolende memorie Rex Aragonum frater noster, cum carta sua, ut in ea continetur, concesserit fratribus ordinis minorum morantibus seu moraturis in monasterio de Miramar, sito in dicto regno et insula Majoricarum, in territorio vocato Daya, in parrochia Sancte Marie Vallis de Mossa, in helemosinam pro remedio anime sue, quinque milia solidorum regalium, et ipsos eisdem fratribus assignaverit super honoribus seu possessoribus que fuerunt Bernardi de Santa Eugenia et Gilaberto de Crudilliis; et nos ad supplicationem fratrum ipsorum concesserimus eisdem fratribus helemosinam ipsam habendam et percipiendam annis singulis in bonis predictis, prout per dictum dominum regem fratrem nostrum eisdem assignata extitit et concessa, et prout in carta concessionis ipsius melius et plenius continetur; mandamus et dicimus vobis quatenus helemosinam ipsam predictis fratribus morantibus vel

(1) D' aquest document donà ja notícia el P. Pascual en l' *Apèndice de la enseñanza pública* que segueix à la seua *Disertacion sobre el descubrimiento de la Aguja náutica*, pág. 219; no 'l publicà emperó, ni se que n'igü ho hage fet de llavors ensà, y per axó 'n prengü copia quant la casualitat el me posà davant la vista fent altres cerques al Arxiu de la Corona d' Aragó.

moraturis in monasterio de Miramar supradicto detis et deliberetis, seu dari et deliberari annis singulis, de proventibus et redditibus honorum seu possessionum predictarum, sine contradictione et impedimento aliquo, faciatis, non obstante aliqua revocatione de bonis predictis pro parte seu mandato nostro facta vel facienda, nisi de hiis in revocatione ipsa expresse fieret mencio de predictis. Data Valencie nonis januarii anno Domini Mº CCº XCº primo. Et quia nobis ex parte fratrum predictorum expositum fuit cartam ipsam antequam ad presentationem ipsius procesissent casualiter amisisse, et nobis fuerit humiliter supplicatum ut ipsam cartam sub eadem forma eis refici mandarem, supplicatione ipsa benigne admissa, cartam predictam de verbo ad verbum eisdem fratribus mandavimus et fecimus refici, propter quod vobis dicimus et mandamus quatenus ad executionem ipsius procedatis ac si carta predicta vobis esset specialiter presentata. Data Barchinone iiii. idus februarii anno quo supra.

Arx. de la C. de A.—Regist. 192 fol. 87 v.º

b.—*Prohibexen los Jurats de Valencia al Doctor Dimas llegir en aquesta ciutat la doctrina de Ramon Lull.* (2)

Die veneris xj mensis Aprilis anno a nats. dñi MDLXXXVJ.

Los molt Ills. Jurats Racional excepto lo molt illustre mos. Hieroni artes de albanell generos absent del present acte micer frances garcia miser Jaume margarit micer frances ausina micer vicent sent Jua de aguirre aduocats en Joan nostre dassio sindich e frances balthazar eximeno scriua de la sala insigne ciutat de val.^a ajustats en la sala daurada de dita ciutat precehint conuocació feta pera la pnt hora pera negocis y affers del Studi general de dita ciutat p lo honor. Joseph Ferrer verguer de ses senyories Prouehexen que lo mag. doctor dimas lo qual hauia començat de llegir en lo dit Studi

(2) Aquest document, trobat y copiat al Arxiu municipal de Valencia per l' erudit investigador D. Josef Rodrigo Pertegás, nos ha enviat nostre bon amic el canonge archiver de dita ciutat D. Roch Chabás.

Dit Dr. Dimas deu esser sens dupte l' autor de la *Memoria de las obras de Raimundo Lullio que llegaron á su noticia*, que cita en Gallardo com existent manuscrit a la Biblioteca nacional.

general la Sciencia de Ramon lull no sia gosat de hui auant de llegir dita sciencia ni en lo estudi general de la pnt ciutat ni en altra part alguna de dita ciutat sots les penes a arbitre de ses senyories e prouehesen que la present prouisió li sia intimada y notificada *al dit* al dit doctor dimas (*).

Ts. foren pñts a les dites coses los honors Joseph ferrer e Jaume Bellit verguers de ses S. habits. de Val.^{as}»

(Archivo municipal de Valencia—Manual de Consells del Any MDXXXV en v. 2.—Num. 110 a. y 110 moderno.

c.—*Una carta del Dr. Herrera de Arce.* (3)

Molt mag.^{ch} S.^{or}

Ay le embio el libro de Causis y las Questiones in octo libros Phisicorum, y los demas le he embiado por otra via con M. Guardiola cuñado del Sor Mestre Palleras; querria saber si los ha recebido y si son cumplidos, y sino avise me de lo que falta. El Balduino no se halla aqui ni en Florencia; a Venecia he embiado y si se hallare v. m. lo aura. Agora la merced que me ha de hacer, como por otras le tengo escrito, es hazer me trasladar el libro de las Marauellas y embiarme la Ars divina juntamente con la Astrologia Raymundi, la qual el Sor Mestre Rocca dara a V. m., y lo que se aura leido del Arbol, y todo junto muy bien embuelto hazer que el Sor Thomas Lussia lo embie al correspondente que tiene en Genova, o si otra via v. m. tuviere segurissima, avisando me con quien lo aura embiado para que yo aca lo cobre, y en esto me haga merced porque sera muy grande. Y ademas destò me ha de hazer otra merced y es que yo escriuo al Sor Canonigo Vileta supplicandole de a V. m. un libro que tiene duplicado de Laudibus Virginis; de le la carta y pidase le de mi parte, y si le diere embie me le con los demas.

(*) En la provisión de cátedras de 23 de Mayo de 1586 no figura ningun doctor Dimas.—*Note del Sr. Per-tegás.*

(3) De la mateixa ma qu' escrigué aquesta carta es segurament la llatina dirigida al Cardenal Borromeo en defensa de R. Lull que trobá en Menendez Pelayo a la Biblioteca Ambrosiana de Milán y publicá entre els Apéndices del tom I de la seua Historia de los Heterodoxos españoles pág. 785. Notis la trasposició de llinatges entre les firmes de una y altre y la forma ab que está redactada, en la derrera, la nota de rebuda.

Y como digo el de las Marauellas se traslade perque aca no se alla; y sobre todo V. m. me escriua largo por todas vias, y encomiende me a los amigos y Xpo. con todos. De Pisa 9 de henero 1568

Al servicio de V. m. como propio hermano

Herrera

De Arzeo

Al molt mag.^{ch} S.^{or} lo Sor Mestre Antoni Palau Mestre en arts en lo estudi de

Barcelona

Nota al respalte: + 1568. De Pisa, rebuda a 26 de janer—del Sor Herrea y Joan de Arzeo.

d.—*Allre carta fent comanda de la Astrologia de R. Lull.*

Molt Rt. Sor.

Molt temps ha que desitja saber de v. m. y apar me que ab raho puis nostre amicia se pot dir que es ab initio *juventutis*, puis axi es no sera be que la dexem perdre per *descuit* o negligencia. La mia sanitat es molt bona gracias a noso Señor; de lo dames tinch per cert que v. m. tindra noticia com me dexi de estudiar medicina pera fer esta machina de çabo de llosa, lo qual se fa per molt extraordinari *modo* de lo ques fa comunment per tot lo mon, perque lo que *altres fan* ab un mes jo no fas ab dos dias y tant bo com *qualsevol* altre, y ab altres avensos a mes del temps que *ab una* calderada de cent quintars se auensen circa doscents scuts mes que tots los altres; y per no tenir jo possibilitat de posar en lo exercici deu mil scuts he fet companyia ab vns ciutadans honrats de esta terra per a cinch anys, y acabat lo temps se faran dos parts de tota la ganancia y la huna part se partiran los tres y la altra part sera pera mi. Tinch esperança que acabat lo temps pore anar aqui y per mon compta fer vna çabonaria; placia a noso Señor quens do vida pera mes servirlo y per quens vejam.

Señor, circa dos anys fa que escriguí a m.^o Damia Garcia quem fes copiar la Estrologia de mestre Ramon Lull, y apar me que sen descuida. Ara se me offereix de nou molta necessitat de tal libre; suplica a v. m. prenga vn poch de treball pera mi en ferlem copiar y costa qualsevol diner, que mon jerma los hi donara, y faça que sia de bona letra y que estiga correta, y aso ab

la major breuedat que sia posible perque com dic ne tinc molta necessitat. Aparme que sera mes facil de aüer lo tal libre per medi del Sor Canonje Palau que del Sor Canonje Beluer, perque es molt larch en ses coses; o per una via o per altre v. m. ho faça ab la diligencia que conve per son amich. No occorrent altre prega a no so señor a la molt. Rt. persona^a de V. m. guarda y alimenta. De Valencia a 7 de maig [15]85.

Molt Rt. Sor.

B. a v. m. les mans
son major seruidor

Hierony Esteve

E. AGUILÓ.

SOBRE LA CASA Y SANTUARI

DE

NOSTRA SENYORA DE LUCH

INFORMACIO REBUDA DE ORDE DEL REY

PER THOMAS PELEGRI, NOTARI, EN LO ANY 1485.

Die lune quinta mensis decembris anno a nativitate Domini M.^o CCCC^o LXXX v.^o

Los die e any dessus dits lo spectable magnifich mossen Blanes de Berenguer, donzell, Conseller, Camerlench y Lochtinent del present regne de Mallorques, dona a mi Thomas Pelegri notari, hu dels scrivans de la sua cort, una letra, la qual havia rebuda closa de la Magestad de nostre Rey e senyor, e mana a mi dit notari que rebes la informacio que la dita Magestad reyal ab dita letra manava fos rebuda; la qual letra per mi dit notari rebuda, fonch atrobat en lo sobrescrit: «Al Spectable magnifich amat conseller nostre mossen Blanes de Berenguer, lochtinent general e governador en lo nostre regne de Mallorques; e uberta la dita letra debia axi: Lo Rey. Visrey: segons havem entes en la casa de nostra Dona de Luch es acostumat e ordenat per moss. Thomas Thomas star quatre preveres canonges e hun prior qui alli celebren lo offici divinal, e poden per bulla apostolica elegir prior de la dita casa; lo qual orde se seria intrus un mossen Agual en prior de la dita casa, e ha lensats los dits quatre canonges e ha hi mes un sol prevere frances, e axi cessa en la dita casa lo offici divinal, e los dits quatre canonges expellits de la dita casa van mendicant, e la dita casa va a total rohina. E com de aquestes coses que son en tanta offensa de nostre senyor Deu, si axi es, vullam esser informats, e ab nostre Sant Pare e per altres vies que fer se dega e pugua tornar les a degut

stament, vos encarregam e manam stretament que us informeu decontinent en quina manera es regida la dita casa, si los dits canonges stan en ella e si es servada la disposicio del dit mossen Thomas Thomas, ni sis fa lo offici divinal en aquella, ne qui la serveix; e de tot vos informeu cumplidament e la dita informacio closa e segellada, ensemps ab tots los altres actes, nos treamatau, perque nos hi puxam provehir degudament en manera que nostre Senyor Deu ne sia servit e lohat, segons era acostumat. Dada en la vila de Alcalá de Enares a viij del mes de novembre any Mil CCCC LXXX v.—Y Yo el Rey—Dom. Rex mandavit mihi Ludovico Gonsales.—Vis. per R. Can.—Vt. Regens.—La qual letra per mi notari rebuda lesta e entesa, per manament del dit senyor lochtinent general he procehit en rebre la dita informacio, la qual es de la tenor siguent.

Die mercurii viij. mensis decembris anno a nativitate Domini M.^o CCCC^o LXXX v.^o

Lo venerable mossen Anthoni Sagrera, prevere, canonge e sotprior de la casa e collegi de la gloriosa Verge Maria de Luch del present regne de Mallorques, obtesa primerament licencia del honorable Vicari general de la Seu de Mallorques, testimoni citat, jurat, interrogat en e sobre una letra per la Magt. de nostre Rey e senyor al spectable lochtinent general del present regne tramesa per rebre la present informacio, la qual en via de interrogatoris es stada lesta e publicada a ell dit testimoni, lo qual, hoida la tenor de la dita letra, dix sobre aquella ten solament saber que circa xxiiiij. anys ha que ell dit testimoni fonch fet canonge de la casa e collegi de nostra Dona de Luch per mossen Nicholau Casas, prior lavors de la dita casa, e aço per induccio e prechs a ell dit testimoni lavors fets per lo magnifich mossen Thomas Thomas caualler quondam e per mossen Guillem Punter prevere, qui era procurador de la dita casa de Luch, e axi ell, dit testimoni, puja a la dita casa per star e fer la servitut que era tingut fer, e troba ell dit testimoni que en la dita casa stava lo dit moss. Nicholau Cases prior ab quatre preveres e canonges, ço es moss. Jaume Çaval, moss. Pere Castell, moss. Francesch Thio alias Pastoli, e moss. Virgili de Alcludia; e axi stant en la dita casa ell dit testimoni se informa ab lo dit prior e canonge(s) com era stada fundada aquella casa, e exi per lo dit mossen Cases prior com per los altres canonges ell dit testimoni fonch certificat que a suplicacio del dit mossen Thomas Thomas que feu al Capi-

tol de la Seu de Mallorca, e apres per altra supplicacio o supplicacions fetes pet lo dit Capítol al nostre Sant Pare, qui lavors era papa Calixto, provehi que la dita casa fos priorat, com dabans fos rectoria de Scorcha, e que daqui avant fos fet un prior ab certs canonges, ço es tants com la casa ne poria provehir, e que stiguessen a la dita casa, e de aço atorga lo dit Sant Pare ses bulles, las quals ell dit testimoni ha vistes e tengudes diverses vegades en ses propries mans; e axi lavors lo dit mossen Thomas Thomas vhent que la sua intencio havia sortit be son efecte, dona a la dita casa sinchcentes liures, de les quals si planta una gran vinya e feu tancar aquella de paret, e de la resta obra e feu molt be en la dita casa; e compra apres una alqueria per la dita casa la qual quita e dona aquella francha de cens a la dita casa, de la qual alqueria la dita casa reb circa de Lx. liures cascun any de profit; e apres ordena que lo prior e canonges qui stari en dita casa fossen tinguts cascun dia dir una missa de la Verge Maria, matinal, e que fessen un aniversari per les animes dels galiots qui eren morts en la sua galera; les quals coses tostemp vivent lo dit mossen Cases se feren e los dits canonges stigueren en dita casa. E apres set o vuyt anys que ell dit testimoni fonch fet canonge de la dita casa, lo dit mossen Nicholau Cases, qui era lur prior, mori e passa de aquesta vida. E en aquell dia que lo dit mossen Cases mori ell dit testimoni se atrobava en la present ciutat; al qual per los altres canonges fonch fet un correu que degues anar alli com lo dit prior era mort e passat de aquesta present vida; e axi de fet tantost aquest testimoni ana a la dita casa e troba que encara los altres canonges, sperant a ell dit testimoni, nol havien soterrat ne dat a la sepultura; e axi sperant tots los dits canonges lendemana per fer solempnes exequies al dit prior, en la nit vingueren xxx o cinquanta homens de Incha, molt armats, entre los quals era lo discret en Miquel Agual notari, nebot de micer Anthoni Agual, e molrs altres, e axi per les parets e teulades entraren en la dita casa, que may ne hagneren sentiment algun fins aquells foren dins, e axi ab gran impetut prengueren a ell dit testimoni ab mossen Cavalls e mossen Pastoli e tancaren los dins una casa, e los dits mossen Castell e mossen Virgili tancaren a altra casa, e tengueren los tancats un dia e una nit, e solament los daven hun cadaf de vi e pa per tot lo jorn solament, induhint e amonestant los que elegissen en prior de la dita casa micer Anthoni Agual, qui era en Roma. E en lo entre-

tant aquells qui eren vinguts de Incha soterraren lo cors del dit prior sens algun capella. E stant axi ell dit testimoni en la nit que sobrevench, per lo traginer de la casa, que forada, fugí e anassen, e los altres canonges restaren. E apres, ell dit testimoni anant sen, lo dit mossen Castell vench a ell dit testimoni, anant sen lo dit mossen Castell, dientli que elegissen lo dit micer Agual, que si no ho fahien de bon grat tenbe ells ho haurien a fer per forsa, e dix a ell dit testimoni com ell li havien promeses donar deu liures que donas manera que los altres canonges elegissen lo dit micer Agual en prior, e que ya li havien dats cent sous. E stant axi vengueren vuyt o deu homens ab hun notari de Incha qui havia nom Serda e prengueren per forsa a ell dit testimoni e los altres canonges e feren los anomenar, mes per forsa que de bon grat, lo dit micer Agual en prior de la dita casa. E tentost ell dit testimoni e los altres canonges se partiren de la dita casa e vengueren en la present ciutat, e feren clam el visrey qui lavors era, e aquell mana quen fessen proces, e axi de lavors ensa la dita casa ha stat en questio e trontoy. E apres sis o set anys ell dit testimoni, vhent se foragitat del tot de la dita casa, occorregue al senyor Rey de gloriosa memòria don Joan, quis trobava en la vila de Figueres, al qual feu gran clam del dit fet, e axi lavors lo dit senyor Rey mana ab ses provisions patents al spectable lochtinent general qui vuy regeix lo present regne, quen collis proces; e quant fonch fet e collit lo dit proces lo spectable lochtinent general trames aquell al dit senyor Rey, lo qual vist lo dit proces provehi e mana ab altres provisions reys e letres patents, les quals ell dit testimoni ha tengudes en ses mans e legides diverses vegades, que los canonges qui eren restats e lavors eren de la dita casa que fessen e elegissen hun prior, aquell qui a ells vingues be e plasques, servant tostemp les bulles del dit nostre Sant Pare. E axi apres presentades les dites letres al Visrey, aquell per obediencia del dit senyor Rey feu tornar a ell dit testimoni e mossen Pastoli, qui eren canonges de la dita casa, alli e que fessen e executassen los manaments del dit senyor Rey; e lavors ell dit testimoni e mossen Pastoli elegiren e feren canonge de la dita casa mossen Miquel Prats, e fet aquell canonge tots elegiren de concordia en prior de la dita casa lo honorable micer Joan Prats, qui lavors era en cort del nostre Sant Pare, lo qual ha stat en possessio de la dita casa e priorat sus de quatre anys. E en

aquell temps tostemps ell dit testimoni e los altres canonges hau stat a la dita casa, e axi mateix hi han tenguts altres preveres logats qui ab ells dits canonges ensemps fessen lo offici divinal e servissen la dita casa, specialment d'estiu quant la gent hi acostuma venir. E apres, circa quatre anys ha, que ell dit testimoni se recorda per ço com ell com a sots prior de la dita casa estava en aquella ab mossen Miquel Prats e mossen Pere Gari canonges, per part del dit micer Anthoni Agual e del honorable misser Arnau de Santacilia, canonge de la Seu de Mallorca e official del R.^{mo} Senyor Bisbe, procurador del dit micer Agual, per virtut de certes bulles apostolicals que aquell dit micer Arnau de Santacilia dehia havia trameses lo dit micer Agual, fonch provehit que fos fet secreste de tots los bens emoluments rendes e joyes de la sglesia de nostra dona de Luch, e fet lo dit secreste per manament del dit honorable micer Arnau de Santacilia official del dit senyor Bisbe e procurador del dit micer Agual, ell dit testimoni e tots altres canonges foren foragitats e expellits de la dita casa de nostra (Dona) o collegi, per la qual raho ell dit testimoni e los altres canonges ha covengut anar mendicant cercant lur vida en altre loch. E apres ell dit testimoni vench denant lo dit micer Arnau de Santacilia procurador del dit micer Agual, dihentli per que havia fet fer lo dit secreste e per que havia fets foragitar a ell dit testimoni e tots los altres canonges de la dita casa per ço ell dit testimoni supplicava e pregava al dit micer Arnau de Santacilia en lo dit nom que li fos donat la provisio e ço que havia mester que ell volia tornar a la dita casa per fer sa servitut e per star alli, e axi mateix tots los altres canonges hi volien tornar; e lo dit micer Arnau de Santa Cilia respos e dix a ell dit testimoni que ell no hi tornas en la dita casa ni hi metes lo peu, no solament ell dit testimoni mas los altres canonges, que no hi tornassen ne hi anassen, que ell nols daria res ne faria que per algun los fos donat res, e axi expressament mana a ell dit testimoni qui era aqui present que no hi anas, que si ho feya que ell lon faria ben tornar. E lavors ell dit testimoni vehent que lo dit micer Arnau de Santacilia era official del senyor Bisbe e es jutge dels capellans, no es gosat may tornar a la dita casa de Luch, ni axi poch los altres canonges may hi son gosats tornar per star; be es cert que anant hi ell dit testimoni algunes vegades per devocio que tenia a la dita casa, [ha hi vist] hun prevere frances, lo qual se dehia que le hi tenia logat lo procurador del dit micer Agual e que li daven

certa soldada, e no hi havia altre prevere, perque ell dit testimoni ha vist que no si fa lo offici divinal axi com se acostumava de fer e es ordenat que si fassa, ne axi poch hi stan los preveres ne canonges qui hi deuen star per fer lo dit offici axi com dabans fahien; e axi mateix ha vist ell dit testimoni com es stat que dins poch temps la casa ve a total rohina que no si adoba res, axi com debans se fahia, de temps en temps hi fahien venir mestres per adobar e recorrer les teulades e aço que era mester. E aço es lo que ell dit testimoni sab sobre les dites coses.

Generalment fonch interrogat etc. in omnibus dixit non.

Dje veneris viiij mensis desembris anno predicto M^o CCCC^o LXXX v.^o

Lo honest religios mossen Pere Gari, prevere e canonge de la casa e collegi de la gloriosa Verge Maria de Luch del present regne de Mallorca, obtesa primerament licencia del honorable Vicari general del Reverendissimo senyor Bisbe, testimoni citat, jurat e interrogat en e sobre la continencia de la letra per la Magestat de nostre Rey e senyor dirigida e tramesa closa al spectable lochtinent general del dit molt alt senyor Rey en lo dit regne de Mallorca, la qual letra lesta e publicada a ell dit testimoni en via de interrogatoris, la tenor de la qual letra per ell dit testimoni hoida e be entesa dix sobre aquella saber tansolament les coses següents, per ço com ho ha vist e hi es stat en moltes de les dites coses present: so es, que ell dit testimoni ha vistes e de ses mans tengudes en la dita casa de Luch e legides algunes vegades les bulles de nostre Sant Pare les quals ha atorgades a la dita casa de Luch a supplicacio del dit mossen Thomas Thomas, en les quals es ordenat que en la dita casa hagen star quatre canonges reglars axi appellats, ab hun prior, e viure alli dels fruyts e emoluments de la dita casa, e los quals hagen a fer los officis divinals honradament a lahor de nostre Senyor Deu e en remissio de les culpes dels fundadors de la dita casa, e que hagen a fer certs anniversaris e absolucions cascuna sepmana per lo dit mossen Thomas Thomas ordenats. Es recorda ell dit testimoni que éssent ell dit testimoni petit de poch edat vench star en dita casa per servir a la gloriosa Verge Maria, e axi ell dit testimoni tostemps ha stat en aquella estudiant e fahent sa bona servitut fins que ses ordenat a prevere, jatsia abans alguns anys fos fet e ordenat canonge de la dita casa per lo dit mossen Anthoni Sagrera canonge

e sotsprior de la dita casa, e apres que es stat ordenat a prevere en la dita casa e collegi ha stat tostemp com a canonge fins en lany lxxxij o lxxxiiij proppassats, que fonch fet sacreste dels fruyts e bens de la dita casa per micer Arnau de Santa Cilia canonge e official del senyor Bisbe; e apres fet lo dit sacreste los discretos mossen Anthoni Sagrera e mossen Miquel Prats canonges de la dita casa foren lansats e foragitats de la dita casa de Luch, e axi mateis ne volien lansar a ell dit testimoni segons li dix mossen Anthoni Joan canonge de la Seu de Mallorca, procurador del dit micer Anthoni Agual, quis diu es preten es prior de la dita casa, sino per el dit mossen Anthoni Joan qui ley havia tengut, jatsia lo dit micer Agual lin hagues scrit moltes vegades al dit mossen Anthoni Joan, qui ley havia tengut, per ço com era son procurador, que lansas y foragitas a ell dit testimoni, que no volia en alguna manera ell dit testimoni hi stigues, ni com a canonge ne en altra manera; empero per quant ell dit testimoni era molt amich e familiar del dit mossen Anthoni Joan aquell ley havia tengut contra voluntat del dit micer Agual, empero havia li dit que ell no volia que ell dit testimoni stigues en dita casa com a canonge mas com a un prevere logat ab salari de quinze lliures que li dava cascun any per fer la servitut en dita casa; e axi ell dit testimoni perque no tenia algun benefiici, no havent altre partit de viure, mes per forsa que per grat, stava en dita casa e fehia la servitut que a ell era possible per lo salari de quinze lliures que li daven cascun any, e sta vuy en dia; e axi mateix hi sta un prevere frances logat per vicari e regidor de la dita casa, qui es senyor e major de aquella, ab lo qual ell dit testimoni fa lo offici divinal en la millor manera que pot, jatsia ell sia mallorqui e altra sia frances, de que a vegades par sia burla o joch lo lur cantar de dos lenguatges qui nos concorden, que a parer de ell testimoni moltes vegades es mes escandol que no lohar Deu; e axi appar a ell testimoni que no es satisfet a la ordinacio e construccio de la dita casa, com per lo dit mossen Thomas Thomas sia stat ordenat que hi stiguen quatre canonges e hun prior, axi com dessus ha dit. E axi per la dita raho ell dit testimoni creu que la devocio es feta als pobles e gents de la present ylla de Mallorca, que no hi acostumaven anar e venir axi com en altre temps havien acostumat venir e portar molts donatius e presentalles; e aço sab ell dit testimoni perque ho ha vist e ho veu de tot jorn; com en altre temps ell dit testimoni vehes e hage

vist molta gent venir en dita casa ab molta pocha devocio e ab molts pochos donatius e presents; e aquells pochos donatius e presentalles que les gents hi fan tantost los procuradors del dit micer Agual e aquelles persones qui per ell ne tenen carrech les sen aportan e prenen e no curen gens de adobar la dita casa ne fer hi algunas obras; que ell dit testimoni creu que si molt dura lo mal govern de la dita casa que no durara molt que tota se ruhinara e caura en terra, e hi fora ja una gran part sino que los parroquians de ço del lur propri hi han fets molts adops e reparades moltes coses, e axi mateix molts homens de la present ciutat hi han fets molts milloraments havent compasio de la dita casa que no patis, car en altre manera axi com ha dit dessus ya fora mig destruïda e enderrocada. E asso es lo que ell testimoni sab sobre les dites coses e de les quals dona la sua informacio.

Generalment fonch interrogat etc. in omnibus dixit non.

Lo honorable en Gabriel Vidal mercader de Mallorca, obrer de la casa de nostra Dona de Luch, testimoni citat, jurat e interrogat sobre la continencia de una letra closa per la Magestat del senyor Rey dirigida e tramesa al spectable senyor lo Lochtinent general del present regne, la qual letra en via de interrogatori es stada lesta e publicada a ell dit testimoni, lo qual hoida la tenor de la dita letra, dix saber e star en veritat que circa tres anys ha que ell dit testimoni fonch elegit en obrer de la dita casa per los parroquians de la dita casa, e aço per mort del honorable en Bernat Jolit quondam obrer de la dita casa, e axi per lo dit offici seu ha entrevingut en los affers de la dita casa, en lo qual per ara sab que solament stan logats dos preveres per servit aquella, no com a canonges mas com a simples preveres, ço es hun prevere frances qui ha nom mossen Guillem qui te carrech de la iglesia e es dit vicari de allí, e han altre mossen Pere Gari qui abans era canonge de la dita casa mas ara sta en aquella com a prevera logat e no com a canonge; e aço sab ell dit testimoni per ço com mossen Anthoni Johan, canonge de la Seu de Mallorca e procurador de micer Agual, qui preten esser prior de la dita casa, le hi ha dit, e axi mateix lo dit mossen Pere Gari le hi ha dit; e aximateix sab per ço com ho ha vist per moltes vegades que hi es stat visitant la dita casa, que en aquella nos fa lo offici axi com se deuria segons es stat dit a ell dit testimoni per los parroquians de la

dita casa, com lo magnífich mossen Thomas Thomas quondam hage ordenat que en dita casa deguen star quatre canonges e lur prior que fassen e celebren los officis divinals axi com per lo dit mossen Thomas Thomas es estat ordenat, fahent certs anniversaris e altres officis, com per star alli dos preveres tots sols, e cascun de son lenguatge, nos fa offici axi com se deuria, ans mes vegades appar fer burles que no fer lo dit offici divinal; la qual cosa es gran scandil a tots los qui ho vehen e ho saben, e per ço es disminuïda la devocio de les gents, que no hi fan tant be com acostumaven, e aço sab ell dit testimoni per quant es obrer de la dita casa axi com ha dit dessus, e sab les almoynes quantes son, que no basten a mantenir la dita casa; e majorment ara que lo dit mossen Anthoni Johan ha prohibit a ell dit testimoni de rebre les dites almoynes que los bassins qui acaptaven per tot lo regne cullien, com ab sperança de cobrar ço qui tots dies ell dit testimoni bestreya e pagava del seu propi per les necessitats de la dita casa, que tots dies havien mester ades una cosa ades altra, so que abans per mitja del honorable micer Arnau de Santa Cilia oficial de la Seu de Mallorques e del dit mossen Anthoni Joan havia permes a ell dit testimoni, ço es que bestragues del seu propi tot so que la dita casa hauria mester e apres que ho hagues a cobrar de les almoynes e bassins qui acapten per la present ylla; e axi ell dit testimoni no havent loch de hon puxa cobrar lo que havia delliberat bestroure, mes del seu; e axi creu ell dit testimoni que la dita casa aniria a total ruhina, com encara per la ombre sua e offerta que ell havia feta de bestroure tot so que en dita casa seria mester algun tant aquella se mantenia; e per major augment de la dita casa e per induir molts altres que fessen semblant, ell dit testimoni hi ha feta una bella cambra de sos diners propis, que li ha costat sus de cent liures, en que posen tots los homens de honor, com abans ya no hi havia loch sufficient per posar hi algun; e axi creu ell dit testimoni que la dita casa en lo stament que vuy sta no durara gayre per ço que lo dit mossen Anthoni Johan vulla rebre les almoynes, e lo vicari que aquell hi te, quis acapten per mantenir la casa e obrar aquella, e ells volen ne provehir los capellans qui hi tenen e pagar les soldades quels donen, perque creu ell dit testimoni que les almoynes cessan, que la gent qui te devocio en dita casa que sia conservada sapia que ells ne viuen e ne paguen les soldades dels dits preveres se retraura de fer les almoynes que acostumaven

fer, e axi en poch temps la casa vendra a total ruhina e los dits preveres sen hauran anar e leixar la dita casa. E aço es que ell dit testimoni sab en la present informacio e no mes.

Generalment fonch interrogat etc. In omnibus dixit: non.

Die luna xij mensis decembris anno predicto M.^o CCCC^o LXXX quinto.

Johan de Amer, habitador de la parroquia de nostra Dona de Luch, qui abans solia esser anomenada Sant Pere de Scorcha, testimoni citat jurat e interrogat en e sobre la dita letra closa tramesa al spectable lochtinent general per causa de la present informacio rebadora, la qual en loch de interrogatoris fonch lesta e publicada a ell dit testimoni de mot a mot axi com se pertany, la qual letra be donada e entendre a ell dit testimoni, dix en aquella saber, per so com ell dit testimoni sta e ha stat de tant temps quant te memoria en la sua possessio qui es scituada en la dita parroquia de Scorcha o de nostra dona de Luch, e ho ha vist al hull, e li recorda be que lo cap de la dita parroquia de Scorcha era Sent Pere, de la qual en mig de les muntanyes era la sua sglesia, e tots los pagessos parroquians tots diumenges anaven alli a ohir missa de hun prevere que mestre Joan Umbert, mestre en theologia, canonge de la Seu de Mallorques e rector de la dita parroquia de Scorcha hi tenia logat per dir los missa e liurar los los sagrament de sancta mare sglesia. E la gloriosa Verge Maria de Luch era una sglesia devota qui axi mateix era scituada en mig de les montanyes, la qual era suffragaria a la dita sglesia de Sent Pere, per quant era cap de la dita parroquia. Apres cert temps lo magnífich mossen Thomas Thomas cavaller quondam, havent devocio en la dita sglesia e casa de la gloriosa Verge Maria de Luch, promes a aquella sinchentes liures, e conduhi que hun prevere que dihen mossen Bernat Duran, anas star alli a la dita sglesia de Luch; e perque fos sots domini del dit mossen Duran lo dit mossen Duran cambria certs beneficis que tenia en la Seu de Mallorques ab la rectoria de la dita parroquia de Scorcha ab lo dit mestre Joan Umbert, e lavors aquell muda tota sa habitacio en dita casa de nostra dona de Luch e feu cap de la dita parroquia de Scorcha la dita sglesia de nostra dona de Luch. Empero no lexa destruir ne venir a rohina la dita sglesia de Sent Pere, ans aquella per lo seu temps tench en orde e hi feya dir missa tots diumenges. E lavors lo dit mossen Thomas Thomas executant la promesa de les cincents liures

compra una possessió del dit mestre Joan Umberto que tenia vicina e tenintse ab la dita sglesia de nostra dona de Luch, e axi mateix quita dita possessió dels censals que fahia, e hi planta una quarterada de vinya qui servis per los capellans e persones qui serviren dita sglesia e casa, e la resta de les dites D. liures mes en obra en la dita casa de Luch. Apres lo dit mossen Thomas e lo dit mossen Duran hagueren del nostre Sant Pare licencia e bulles, les quals ell dit testimoni ha vistas e hoides legir, que la dita casa fos hun collegi de canonges retglars, que hi haguessen star quatre canonges e hun prior qui fessen alli los officis divinals, e fessen totes semmanes hun anniversari per les animes dels galiots qui eren morts en la galera del dit mossen Thomas Thomas, e laltre per les animes de son pare e de sa mare. E axi lavors lo dit mossen Duran fench fet prior de la dita casa e collegi de nostra dona, e feu certs canonges, no poria ell dit testimoni [dir] quants per passament de temps, mas recordes que hi era hun prevera que havia nom mossen Nicholau Cases, e a parer de ell dit testimoni hun altre que dehien mossen Çavalls, que tostemps per lo temps que lo dit mossen Duran fench prior de la dita casa feren los officis divinals en la dita casa de Luch a honor de Deu molt honradament, e tots diumenges lo dit mossen Duran trematia hun prevera de aquells de la casa a la dita sglesia de Sant Pere e hi fahia dir una missa, e tenia aquella dita sglesia be honradament axi com dabans havien acustumat tenir aquella. Apres tres anys o quatre lo dit mossen Duran se anuja de star a la dita casa de Luch e renuncia lo priorat de aquella al dit mossen Cases, qui era canonge, e li dona tots sos drets que aquell hi tenia. E axi lo dit mossen Nicholau Cases fench fet prior de la dita casa e ha stat en aquella per tot lo temps de la sua vida, jatsia sia sia stat poch, com sien stats sirch o sis anys a parer de ell dit testimoni; en temps del qual hi stigueren com a canonges mossen Pere Castell, mossen Jaum2 Çavalls, mossen Thio e mossen Anthoni Sagrera. E apres mort lo dit mossen Nicholau, circa vint anys ha o mes, tentost fench sabut a Incha, e molts parents e amichs de micer Agual, qui era en Roma segons ell dit testimoni hoy aquella hora dir, vengueren ab ma armada en la dita casa de Luch e prengueren possessió de aquella contra voluntat dels parroquians de la dita parroquia e del loch de batle de aquella qui lavors hi era, e recordes ell dit testimoni que lensaren e de la dita casa los dits mossen Thio

e mossen Sagrera canonges qui lavors hi eren, e aço vehe ell dit testimoni; apres hoy dir ell dit testimoni al dit mossen Sagrera que los dits parents del dit micer Agual prengueren a ell dit mossen Sagrera e al dit mossen Thio e aportaren los a la alqueria de la dita casa, e alli per manasses e per forsa, e mes per por que per amor, feren elegir en prior de la dita de Luch lo dit mossen Agual qui era en Roma, e apres certificaren, segons ell dit testimoni ha hoit dir apres, e nos recorda a qui, al dit micer Agual com ell era prior de Luch, quen hagues confirmació de nostre Sant Pare; la qual ell hague, segons axi mateix ha hoyt dir. Lo qual priorat lo dit micer Agual, o per ell, han tengut per mes de xj. o xij. anys. Es veritat que may pus hi han stats canonges, com aquell qui hi eren, ço es lo dit mossen Thio e mossen Sagrera, ne foren foragitats, segons dit testimoni vehe. E axi mateix de lavors ensa la dita sglesia de mossenyer Sant Pere, qui abans era cap de la dita parroquia de Scorcha, es venguda a total rohina, que no hi ha sino les parets, que tota ses descuberta e venguda a terra, ne portes ne res hi ha romas, que ya no serveix sino star hi bestiar, e ell dit testimoni per vedar que besties no hi entren ha paredada la porta que bestiar no hi puxa entrar. Apres se recorda ell dit testimoni que circa sis o set anys ha que vengueren a la dita casa de Luch hun scriva de la governació e hun verguer del Senyor Governador, e digueren que per manament del senyor Rey ells eren vinguts fer hun secrete de la casa de Luch e joves e tot so que hi era, e que misser Prats havia hagut lo priorat, e apres hi torna tentost mossen Sagrera e stigue alli; e tentost o dins poch temps feu dos canonges ço es mossen Miquel Prats e mossen Pere Gari, e han stat en la dita casa per dos o tres anys. Apres per part del dit misser Agual ab bulles del dit nostre Sant Pare, segons ell dit testimoni ha hoyt dir, fench provehit que fos tornat fer altre secrete de la dita casa segons ell dit testimoni ha vist, e han ne foragitats tots los canonges per ço com lo dit misser Agual ne havia scrit a mossen Anthon Johan son procurador, segons lo dit mossen Anthoni Johan ho ha dit a ell dit testimoni. Es veritat que ell dit mossen Anthoni Joan hi ha tornat lo dit mossen Pere Gari, e sta alli en la dita casa a certa soldada e no com a canonge, que ab hun capella que ha nom mossen Guillem frances servexen la casa e fan los officis axi com poden. Es veritat que en temps que hi staven los canonges se feyia molt millor lo ofici que no fan ara, e

es gran carrech de aquells que ho han fer com no hi donen bon recapte. La casa aximateix anava a total rohina sino com ells los parroquians, ne tenen mes cura que no solien fer, e aço per lo desbarat e questio del priorat, que es de qui sera, e axi lexen en correr la casa, e fora molt encorreguda sino que lo honorable en Gabriel Vidal, qui es obrer de la casa qui ha fet molt e ha reparada molt la dita casa, e hi mes del seu sus de lxx. o lxxx liures per metre la cambra dels homens de honor a punt, que dabans ya no si [s' hi] podia acullir algun home de honor be no degudament, porque ell dit testimoni ab la present sua deposicio suplica al molt alt senyor Rey, o a qui pertanyera, provehescan que la dita casa torne al degut stament per que lo offic divinal se fassa axi com es stat primerament ordenat, per que sia lahor a nostre Senyor Deu e honor dels parroquians de la dita parroquia. E altre dix ell dit testimoni no saber sobre lo dit fet.—Gencralment fonch interrogat etc. In omnibus dixit non.

E. AGUILÓ.

PROJETE

DE FUNDACIÓ D' UN MONESTIR DE FRARES MENORS Y HOSPICI EN EL PUIG DE RANDA TESTAMENT DE JOHAN DE TAGAMANENT (1468)

Diluns a set del mes de marts any M.CCCC.LX vuyt.

En nom de Jhu. Xst. redemptor de natura humana, qui per la sua gran clemencia e pietat no vol nigin peresca, ans los qui en ell esperen aquells salva, guarda e a la sua gloria sempiternal aporta. Per tant yo Johan de Tagamanent donzell de la ciutat de Mallorques, sa per gracia de nostre Senyor Deu de cors e de pensa, en mon bon seny e paraula integra e ferma estant, he ordenat aquest mon testament, en lo qual anomen e elegesch marmassors e de mon testament exequadors, sens empero dampnatge de aquells, perill e detriment de llurs bens, los honorables dona Pereta muller del honorable moss. G. de Tagamanent cavaller de Mallorques quondam, mare mia, mossen Bernat de Tagamanent caualler germa meu, la dona Francina muller mia, Pelay Fuster cunyat meu, e en Jacme Puig perayre de Mallorques a mi molt singular amich, e cascun dells in solidum. Los quals prech ten singularment com puch que si a mi morir covendra ans de fer altre testament, aquells de mos bens complexesquen e exequesquen les coses per mi davall ordenades. Mas ans de totes coses reco-

man la mia anima en mans de nostre Senyor Deu Jhu. Xpst. qui ab la sua preciosa sanch a mi ha volgut rembre. E elegesch sepultura a mon cors esser feedora en la esglesia dels freres menors ço es en la capella de Sent Cristofol dita dels Tagamanents; la qual mia sepultura vull e man esser feta be e honradament segons la mia condicio a coneguda dels dits meus marmassors; pregant lo venerable gordia o custodi del dit monestir que a mi labit de la religio del benuirat Sent Francesch otorgar vulla, ab lo qual vull e man lo meu cors esser a la ecclesiastica sepultura aportat e ab aquell esser soterrat. E lex al dit monestir per amor de Deu vint liures, per les quals sia tingut cantar *cascun any* dos anniversaris, la hun tal dia com morre, laltre lo dia de la commemoracio de tots sants.

E per tant com segons la scriptura sancta lo peccat no es remes si donchs los torts e injuries no son restituïdes, vull ordon e man ans de totes coses que tots los deutes e totes injuries e furts, a restitucio dels quals se mostrara yo esser tingut, sien restituïts e restituïdes e pagades plenament sens figura de plet, segons ques mostrara o mostrar se pora per testimonis dignes de fe, o per scriptures, o en altra manera, per los dits meus marmassors.

Daquiauant feta la dita mia sepultura fas e ordon de mos bens les lexes pies següents: Primerament lex al Rector de sent Jacme, del qual som parroquia, per dret de parroquial, sinch sous.

Item lex al dit moss. Bnt. de Tagamanent frare meu sinchcentes liures, de nombre empero de aquelles mil liures les quals ell me deu per la heretat del dit quondam honorable pare meu e per aquell mon pare a mi lexades, e per les quals lo dit moss. Bnt. a dona Isabel muller sua me responen cascun any de interesser ab certa forma de consignacio per los dits marit e muller a mi feta; la qual lex a fas al dit moss. Bnt. ab condicio que alguna questio directament o indirecta no fassa, moga o intempte contra la dita mia heretat per qualsevulla causa o raho; e si lo contrari feya en tal cars revoch la dita lex a per mi a ell feta, e vull e man aquella pertanyer jure devolut al hereu o hereus meus davall scrits.

Item lex al Spital general de la present ciutat, per ço que los pobres de aquell preguen Deu per lanima mia, vint e sinch liures.

Item regonesch e a cautela lex a la dita dona Francina muller mia lo seu dot de dos milia liures, les quals a mi en dot ha constituïdes e aquelles he rebudes. Axi matex lex a la dita muller

mia lo seu screx que li fiu en temps de son matrimoni a totes ses voluntats faedores.

Item prelex a la dita dona Francina, de vida sua ten solament e stant casta sens marit, lo meu alberch en lo qual ella e yo stam e habitam ensemps, ab tots los mobles e utensills qui en aquell son, de qualsevol specia sien. E apres obte de la dita muller mia vull tornen, ensemps ab lo dit alberch, al hereu o hereus meus daval scrits. Los quals mobles en lo dit cars vull sien liurats stimats a la sobredita muller mia, per dues bones persones elegidores per los dits meus marmassors, per ço que apres mort de aquella sien per los seus hereus tals o semblants, o la valor o stim de aquells, al dit hereu o hereus meus restituhits e tornats.

Item prelex a la dita dona Francina muller mia, de vida sua ten solament, totes les sues johes, axi de or, dargent, perles e altres johes fetes a obs del ornament de son cors. E encara prelex a aquella dues catiues, les quals de vida de aquella tinga e servesquen, e les quals vull aquelles no li muyren de tota la vida de la dita muller mia. Apres obte empero de la dita muller mia tornen al hereu o hereus meus daval scrits.

Item prelex a la sobredita muller mia de vida sua ten solament, aquellas xx. quarteras iij. barcelles de forment censals les quals cascun any a mi fa en la festa de Sent Pere e Sent Feliu en Rebassa de la parroquia de Muro; e apres obte de aquella vull tornen al dit hereu o hereus meus daval scrits.

Item fas franch e alforro Nanthoni, sclau meu nudrigat de casa mia, lo qual vull que haja a servir al dit hereu o hereus meus per spay de tres anys, e aquells passats sia franch. E vull li sien donades per los dits hereu o hereus meus vint e sinch liures, les quals li sien smersades en compra de lana per sustentacio de la sua vida.

Item fas francha Nanthonia, borda de casa, la qual vull haja a servir apres mort mia la dita muller mia per hun any, e passat lo dit any vull li sien dades, a marit, de mos bens cinquante liures per los meus marmassors, e no en altre manera. La qual Anthonia se haja a collocar ab voluntat de la dita muller mia; e si aço no fara en tal cas revoch la dita lexa per mi a ella feta e vull tornen al hereu o hereus meus davall scrits.

Item fas francha na Maria, sclava mia; vull empero que servesca abans hun any a la dita muller mia. Empero si apres passat lany, que aquella sera francha, volra aturar en casa mia, hi atur; la hon aturar no hi vulla o no volgues li

sia donada per mon hereu o hereus (1), de tota sa vida, la vida a aquella competent.

Item lex an en Guillerme de Tagamanent, Francesch, Johan, Arnau e Bng. de Tagamanent, e Pereta, donzella, nebots meus, a cada hun de aquells vint sols.

Item lex a la honor. dona Isabel, muller del dit mossen But. de Tagamanent, cunyada mia, per bona amor, vint sols.

Item lex a la honor. dona Caterina, muller del honor. en Guillerme de Tagamanent, cunyada mia, altres vint sols, per bona amor.

Item lex a tots los fills de la dita dona, nebots meus, sengles vint sols, e sengles gramalles de dol ab son capiro.

Item lex a cascun fills e filles del dit Pelay Fnster sengles vint sols.

Item lex a la honor. dona Caterina, muller del dit Pelay, cunyada mia, per bona amor, vint sols.

Item lex a la honor. dona Rigueta (?) muller de micer Jacme Speraneu, cunyada mia, per bona amor, altres vint sols.

Item lex als sobredits Guillerme, Francesch, Johan, Arnau e Bng. de Tagamanent, nebots meus, a cascun de aquells, una gramalla e capiro de dol.

Item lex al dit honor. en Pelay Fuster una gramalla e capiro de dol.

Item lex al dit honor. micer Jacme Speraneu, cunyat meu, altra gramalla e capiro de dol.

Item lex al dit Jacme Puig e Johan Puig fill de aquell e fiol meu, sengles gramalles e capirons de dol.

Item prelex al dit Jacme Puig en remuneracio de diverses treballs per ell e en mos bens sontenguts, e encara en ajudarli en collocar les filles de aquell, docentes liures, les quals vull que la mia mort seguida li sien de mos bens decontinent donades per lo hereu o hereus meus daval scrits.

Item lex als dits meus marmassors per carrech de la dita marmassoria, sengles cent sols.

Item lex a la sobredita honor. dona Pereta, mare mia, per tota part heretat e legitima a aquella en mos bens pertanyent, la legitima porcio a aquella pertanyent, en la qual legitima a mi hereva particular instituesch. Vull empero proveesch e man que si per cars de fortuna o en altra manera la dita mare mia venia a inopia que sia alimentada de totes e sengles coses a aquella necessarias, tant en vestir, calsar, menjar, beure,

(1) Per los hereus hereus, diu l' original.

com alias, dels bens de la mia heretat segons son stat e condicio. E ultra man que li sia tinguda una bona sclava, o dues si mester seran, servint aquella de tota sa vida, e apres mort de la dita mare mia tornen als hereu o hereus meus.

Item lex a tots mos fills e filles daquí avant naxedores, per tota part heretat e legitima en aquells e aquelles en mos bens pertanyents, dos milia liures, en les quals a mi hereus particulars instituesch.

Pagades e complides totes e sengles coses damunt dites per mi, axi com damunt son ordonades, en tots los altres bens meus mobles e inmoebles, corporals e incorporals, noms, drets e accions, on que sien, a mi pertanyenes o pertanyer devents en qualsevol manera e per qualsevol titol, instituesch e fas a mi hereu meu universal lo primer fill mascle naxedor de legitim matrimoni. E si lo dit primer fill meu a mi hereu no sera, o sera e morra en pupillar edat, o en apres quant que quant sens infants de legitim matrimoni, en tal cars substituesch a aquell e a mi hereu universal fas e instituesch lo segon fill meu mascle nat de legitim matrimoni. E si lo dit segon fill meu a mi hereu no sera, o sera e morra en pupilar edat, o en apres quant que quant sens infants de legitim matrimoni, substituesch a aquell e a mi hereu instituesch lo terç fill meu mascle de legitim matrimoni nat. E axi vull se segueasca aquesta mia substitucio del primer fill meu mascle fins al derrer fill mascle de legitim matrimoni nat, so es qui primer sera nat primer succeasca en la dita mia heretat. E si fills meus mascles de legitim matrimoni no hi havia, axi com desus per mi es ordonat, en tal cars instituesch e fas a mi hereus mias universals totes les filles mies de legitim matrimoni nades, per eguals parts entre aquelles divididores. E si filles mies de legitim matrimoni nades no hi haura e a mi covendra de morir sens fills ne filles, en tal cars instituesch e a mi hereu universal fas nostre senyor Deu e la mia anima.

Provehint e ordonant que los dits meus marmassors, ensemps ab les persones davall per mi ordonades, prenguen tots mos bens mobles e inmoebles, exceptat los qui staran en censals e moneda nombrant, e aquells venen en lo publich encant, exceptat los dits censals que yo poseesch e reb cascan any. Les quals persones vull proveesch e ordon sien so es: una persona elegidora per lo stament dels cavallers de la present ciutat, laltre per lo stament dels ciutadans de la dita ciutat de Mallorca, laltre sia per semblant elegidora per lo honor. Capitol de la Seu de la dita ciutat, laltre persona sia lo reverent prior de Cartoxa qui ara es e lavors sera. Les quals persones ensemps ab los sobredits meus marmassors, si vius seran, sino los qui sobreviran, venen tots los dits bens meus segons desus es continuat, exceptats los dits censals; e aquells venuts e alienats per les dites persones ensemps ab los dits meus marmassors, prenguen los preus dels dits bens axi venuts

e aquells smersen en la forma e manera que per mi davall es ordonada; donant e atorgant a les dites persones plen poder de fer e fermar qualsevulla instruments en tals coses necessaris, ab totes aquelles clausules e cautelles que per lo notari qui aquells rebra se poran ordonar, e axi com poria esser fet si per mi eren fetes e fermades, ab totes obligacions de tots mos bens.

Provehint e ordonant que per les dites persones ensemps ab los dits meus marmassors sia fet e construit alt en lo Puig de Randa, lo qual es en la parroquia de Luchmajor o de Castelig, hun monestir de frares del orde de Sent Francesch apellat de la pobre vida, lo nom del qual sera apellat Montesion; en lo qual monestir hagen estar e habitar continuadament dotse frares, los quals sien bons homens, e los quals sien tinguts axi de dia com de nit cantar los officis divinals segons la regla del dit orde del benuirat Sent Francesch, per salvacio de la anima mia, de mon pare e de ma mare, e de tots los feels defunts. En lo qual monestir vull e ordon sia edificada huna esglesia competent en la forma que sera ordonat per les dites quatre persones, ço es, per los dits staments de cavallers, ciutadans, Capitol de la Seu, Prior de Cartoxa, e per los dits meus marmassors.

Encara mes ordon e man que en lo dit loch del dit Puig de Randa sia fet e construhit de nou per les dites persones hun spital, en lo qual stiguen continuadament fins en nombre de vint e sinch pobres, los quals vull sien homens pobres de la part forana e no de altra loch, qui no puxen fer feyna ne hagen res de que pusquen viure, si donchs no era algun qui fos de la mia parentela, lo qual fos pobre e lo qual star hi volgues; e en aquell aytal vull sia feta diferencia, tant en lo viure com en lo vestir, calsar, e en les altres coses en aquell necessaries. Los quals xxv. pobres vull ordon e proveesch se hajan elegir per lo primer any per dos homens abonats elegidors per lo consell y jurats de la parroquia de Luchmajor, e altres dos homens elegidors per lo consell y jurats de la parroquia de Castelig, e per altres dos homens elegidors per los jurats e consell de Porreres; les quals sis persones, axi en la dita forma eletes, hagen estar en la dita eleccio per spay de hun any, e passat lo dit any rest una persona del nombre de les dites sis persones axi eletes, so es la pus vella, per hun altre any, a fi que cascan any ne haja a restar una, la pus vella. E passat lo dit any ne sien eletes altres sis persones per altres parroquies de la part forana a coneguda de les dites persones per los dits staments per mi eletes, per manera que totes les parroquies foranes passen de la dita eleccio axi faedora de les dites sis persones en la forma damunt ordonada, restant ne empero cascan any una persona la pus vella. Les quals persones hagen carrech que morint algun dels dits pobres del nombre de xxv. hi pusquen metre altre pobre o pobres que sien tals que de llurs mans no pusquen fer feyna ne hagen pare mare ni parents quils puxen ajudar, puis empero no sien mes avant del nombre de xxv. pobres.

Del qual monestir e spital sien administradors

governadors caps e regidors les dites sis persones per los staments de cauallers, ciutadans, Capítol e Prior, ensemps ab los sobredits meus marmassors, si vius seran, sino lo qui viura.

E per dar forma e manera tant a la sustentacio de la vida dels dits frares quant encara a la vida dels dits pobres del dit spital, e a la factura e construccio de aquells dits monestir sglesia e spital, vull man e ordon que encontinent venuts los dits meus bens mobles e immobles, exceptats los dits meus censals, sien comprats per les dites persones dels dits staments ensemps ab los dits meus marmassors tants censals quants haver se poran de tots los dits meus bens axi venuts; comprant aquells sobre universitat de Mallorques o universitats de parroquies de la dita part forana a coneguda de les dites sis persones e marmassors meus; los quals censals, ensemps ab los censals que vuy en dia yo reb, assignuen transporten e consignen a la confeccio e edificacio dels dits monestir spital e sglesia, e a la vida dels dits frares, e a la vida dels dits pobres, lexant totes les sobredites coses a coneguda e carrech de les dites persones elegidores per lo dit Capítol, cauallers, ciutadans e prior de Cartoxa e los dits meus marmassors, com sia cert que per los sobredits staments no puxen esser elegides sino persones de bona fama e vida.

E per quant en tots los meus actes he haut per persona leyal e de bona fama lo dit Jacme Puig procurador e mermassor meu, proveesch que lo dit Jacme Puig sia per les dites persones elegit, axi com yo elegesch de present, en procurar, rebre, haver e levar tots los censals los quals seran comprats, e los de la mia heretat, los quals seran assignats als dits monestir e spital; lo qual sia tengut cascu any de la recepcio de aquells do nar compte e raho a les sobredites sis persones e marmassors meus. E vull e man haja per causa dels treballs que haura en cullir los dits censals e altres negocis qui per causa de la recepcio de aquells se hauran a fer, cascu any sinquante liures. Axo empero vull dur ten solament de vida del dit Jacme Puig e no mes avant; e apres obit de aquell sia feta eleccio de altre procurador o rebedor dels dits mos censals per les dites sis persones e marmassors meus.

E per quant es ma voluntat que morint yo en la present ciutat e illa de Mallorques lo cors meu sia traslladat e soterrat en lo dit monestir de Montesion en lo Puig de Randa construidor, vull e man que ans que a la eclesiastica sepultura sia aportat en la sglesia de Sent Francesch en la capella del Tagamanents, sia pactat e concordat ab lo venerable custodi o guardia del dit convent que tota hora e quant per los dits meus marmassors lo dit mon cors delliberaran esser traslladat en lo dit monestir de Montesion aquell hajan a lexar traslladar, sens empaig per aquells o algun dells faedor, la conciencia dels dits meus marmassors, hoc encara de les sobredites persones per los dits staments elegidores, sobre axo encaerregant. E per que vull que en tota forma e manera la mia voluntat e ferm proposit se seguesca, e axis fassa, e contra aquella alguna cosa no puxa

esser mudada ne variada, proveesch ordon e man que si contra aquella per actes generals o particulars o en altra qualsevol manera era provehit e ordonat que lo dit monestir sglesia e spital no eren fets construhits e ordonats en lo dit loch del puig de Randa per mi ordonat e dedicat, faent asso ab bulles de nostre sant Pare o ab provisions reals o en altra qualsevol manera, en tal cars lex e proveesch tots los meus bens esser donats als coffrens del senyor Rey, dels quals lo dit senyor no pusca fer remissio, gracia, donacio ne relaxacio alguna; e en cars que per aquell fos feta, e per importunitat o en altre manera provehis e donas loch que los dits monestir e spital e sglesia en lo dit puig de Randa nos fessen nes edificassen, vull los dits mos bens sien fets com a patrimoni reyal en sos successors, per tal forma que contra la mia disposicio e voluntat alguna cosa no puxa esser variada feta ne atemptada, com sia ma voluntat e inconmutable proposit que les sobredites coses se fassen e seguesquen.

Aquesta es la mia derrera voluntat, la qual lou, aprou e vull que valega per dret de testament; la qual si no val o valer no pot per dret de testament, valega per dret de codicil o per altra derrera voluntat per la qual pusca millor valer e tenir. Cassant, irritant, revocant e anul·lant tots altres testaments, codicils e altres dereres voluntats, si algunes ne aparran per mi esser fetes o fermades en poder de qualsevol notari o scrivans e sots expressio de qualsevol paraules sis vol fossen derogatories, car de totes aquelles e aquells me penet, exceptat aquest meu testament, lo qual vull que sia lo darrer voler meu e la meua derrera voluntat. Fonch fet asso en la ciutat de Malorques diluns a set del mes de marts any M. CCCC. sexanta vuyt. Se~~X~~nyal de mi Johan de Tagamanent donzell, testador damunt dit, qui aquest darrer meu testament lou e ferm.

Testimonis de aquest meu testament, apellats e pregats, son: lo honorable en Pelay Fuster donzell, Francesch Steras, Anthoni Podiolo, Jacme Puig, Nicholau Barxa parayres, Gabriel Capella e Johan Bonifassi habitants de Mallorques, e en Pere Segura notari, qui lo dit testament ha rebut.

Predictum testamentum, de mandato honorabilis Vicarii, mihi facto sub die presenti, qui computatur xij. mensis januarii anni M CCCC lxx viii, registravi in Curia dicti honorabilis Vicarii, et etiam de mandato honorabilis Procuratoriis Regii in scriptis mihi dicto die facto, fuit publicatum in domo honorabilis Johannis de Tagamanent quondam, presentibus honorabilibus Michaeli Morell milite, Jacobo Speraneu legum doctore, Pelagio Fuster domicello, Johanne Benasser cive, Anthonio Morro, Miquaele Abeyar notariis et Jacobo Puig paratore Majoricarum, pro testibus ad hoc evocatis.

Arx. de Protocols. Plech de testaments de Rafel Parera y Pere Segura connotaris.

E. AGUILÓ.